МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Педагогічний факультет

Кафедра початкової освіти та освітніх інновацій

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇДИСЦИПЛІНИ

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ДІАЛЕКТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

Спеціальність А 3 Початкова освіта

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
початкової освіти та освітніх інновацій
Протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Підготовка вчителя початкової школи до роботи в умовах діалектного середовища
Викладач (-і)	Наконечна Лариса Богданівна
Контактний телефон викладача	0987358226
E-mail викладача	larysa.nakonechna@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний, заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Упродовж семестру

2. Анотація до навчальної дисципліни

У процесі формування мовно-мовленнєвої компетенції здобувачів початкової освіти вчитель обов'язково повинен зважати на реалії того мовленнєвого середовища, в якому зростають його вихованці, на типові діалектні ознаки в мовленні учнів та їхнього оточення, що виявляються на усіх мовних рівнях (фонетичному, лексичному, граматичному).

Цей курс покликаний розширити знання студентів про українське діалектне мовлення і підготувати до успішної педагогічної діяльності в умовах діалектного середовища.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета курсу: дати студентам необхідні знання про українську діалектну мову, про місцеві різновиди національної української мови, практично підготувати майбутніх учителів початкової школи до педагогічної діяльності в діалектному середовищі, сформувати у студентів відповідальне ставлення до мовно-мовленнєвих надбань українського народу, до власного мовлення і майбутнього фаху вчителя у початковій школі.

Основними цілями дисципліни є

- ознайомити студентів із територіальними різновидами української мови; їх характерними особливостями;
- розкрити роль діалектів як джерела формування літературної мови і народу загалом;
- формувати уміння розмежовувати діалектні і літературні одиниці мови;
- розглянути досвід роботи вчителів-практиків з учнями-носіями діалектного мовлення;
- проаналізувати чинні навчальну програму і методичні матеріали для початкової школи щодо питань діалектного мовлення;
- спонукати студентів до пошуку ефективних методів і прийомів для навчання молодших школярів- носіїв діалектного мовлення;
- спонукати студентів до свідомого застосування набутих знань та вмінь для удосконалення власної фаховості і використання у майбутній професійній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області.

ЗК- 5. Здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

Спеціальні фахові компетентності:

СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК-14. Здатність здійснювати професійну діяльність в умовах регіонального освітнього середовища.

Програмні результати навчання:

ПР-01 Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-04 Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-06 Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР-07 Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	10
семінарські заняття / практичні / лабораторні	20
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
8	Початкова освіта	4	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	практичні заняття	сам. роб.

Тема 1. Актуальність курсу у системі професійної підготовки вчителів початкової школи. Діалектне мовлення як основа літературної мови. Загальна характеристика наріч української мови.	2	4	15
Тема 2..Проблеми формування культури мовлення здобувачів початкової освіти в діалектному середовищі	2	2	10
Тема 3. Основи формування фонетико-орфоепічної компетенції мовця в умовах говірок південно-західного наріччя.	2	2	5
Тема 4. Проблеми розвитку словникового запасу школярів-носіїв говірок Західної України.	2	4	10
Тема 5. Способи формування морфологічної компетенції учнів початкової школи в діалектному середовищі: іменні частини мови	2	4	10
Тема 6. Способи формування морфологічної компетенції учнів початкової школи в діалектному середовищі: дієслово, прислівник, службові частини мови.		4	10
Всього	10	20	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Накопичування балів під час вивчення дисципліни Залік: Лекція 0 Аудиторна робота (АР) – 20% (коефіцієнт 0,2). Контрольні роботи (КР) – 20% (коефіцієнт 0,2). Самостійна робота (СР) – 40% (коефіцієнт 0,4). Контроль самостійної роботи (КСР) – 20% (коефіцієнт 0,2). СПК = АР + КР + СР + КСР Максимальна кількість балів 100
Вимоги до письмових робіт	Неприпустимі плагіат та списування. Мовне оформлення роботи повинне здійснюватися за чинними нормами «Правопису української мови». Завдання, здані із запізненням без поважної причини (офіційне звільнення з підтвердженням довідкою чи заявою) оцінюються за шкалою, нижчою на 1 рівень.
Семінарські заняття	-
Умови допуску до підсумкового контролю	Система оцінювання успішності передбачає кілька етапів контролю. Перший − це поточний контроль, який має на меті регулярно оцінювати розуміння та освоєння навчального матеріалу студентами з навчальної дисципліни. В межах цього контролю оцінюється якість виконання практичних, творчих і пошукових завдань, які включають аудиторну і позааудиторну роботу, а також здатність усно або письмово відтворювати навчальний матеріал. Важливою частиною поточного контролю є перевірка. Другий етап − модульний контроль, призначений для оцінювання рівня засвоєння студентами певної частини навчального матеріалу, що формує окремий навчальний модуль. Під час модульного контролю студенти виконують контрольну роботу, метою якої є перевірка теоретичної підготовки і здатності вирішувати практичні завдання. Третім етапом є підсумковий контроль, який включає тестову

	перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни «Сучасна українська мова з практикумом» та навички його практичного застосування. Студенти з низьким рівнем успішності (менше 50 б.) до підсумкового контролю не допускаються.
Підсумковий контроль	Форма контролю - залік; форма здачі – накопичувальна, комбінована

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: виконуються відповідно до тематики лекцій, зазначених у силабусі. Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується «Порядком організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf)

Академічна доброчесність: плагіат і списування, використання ШІ під час контрольних робіт та екзаменів заборонено.

Викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем освіти ґрунтуються на основі положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: «Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»; «Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»; «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника». Ознайомитися з цими положеннями та документами можна за посиланням https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/.

Відвідування занять: Пропуски практичних занять відпрацьовуються. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до «Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf).

Порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/organizatsia-osvitnjogo-protsesu.pdf), «Порядком організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf).

Неформальна освіта: Результати неформальної освіти зараховується відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf) 5 балів за пройдений онлайн-курс, рекомендований викладачем і засвідчений сертифікатом (30 год.). Максимально 10 балів.

8. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Наконечна Лариса. Деформований текст як засіб підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в діалектному середовищі. *Молодь і ринок*. 2021. № 4 (190). С. 109-114.

http://mir.dspu.edu.ua/article/view/236411
2. Наконечна Лариса. Мовне середовище як проблема наукового дослідження у контексті підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».* 2021. Випуск 1 (48). С. 289-292.
http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23693/1/Meshko_O_Meshko.pdf
3. Наконечна Л.Б. Основи формування лексичної компетенції майбутніх учителів початкової школи задля професійної діяльності в умовах діалектного середовища. *Гірська школа Українських Карпат.* 2019. № 21. С. 108-116.
http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/8578
4. Наконечна Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання у професійній діяльності деформованих текстів. *Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі: матеріали. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (із міжнародною участю)* 06 листопада 2020. Тернопіль: Вектор: 2020, С.134-137.
5. Наконечна Л.Б. Мовлення персонажів Василя Стефаника у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи до діяльності в діалектному середовищі. *"Психолого-педагогічні аспекти творчості Василя Стефаника (до 150-річчя від дня народження)": збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції,* Івано-Франківськ, 21-22 квітня 2021. С. 69-74.
6. Наконечна Л. Формування позитивного ставлення студентів, майбутніх учителів мови, до діалектного мовлення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: Серія: Педагогічні науки*. Луцьк. 2014. №6. С.164-167.

Література

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. К.: Вища школа, 1980. – 246с.
2. Ґрещук В., Ґрещук В. Діалектне слово в тексті та словнику: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. 372 с.
3. Климова К.Я. Готуймо майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах діалектного оточення. *Початкова школа.* 2000. №1. С. 52 – 53.
4. Матвіяс І. Г. Варіанти української літературної мови. К., 1998.
5. Симоненкова Л. М. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. К., 1981. 134с.
6. Хом'як І.М. Взаємодія літературної мови і діалектів. *Дивослово*. 2000. № 10. С. 12-14.
7. Хом'як І.М. Навчаймо орфографії у зв'язку з фонетикою та орфоепією. *Урок української*. 2001. № 1. С. 34-36.

Словники

1. Алмашій М. Русинсько-українсько-російський словник: біля 7000 слів. Ужгород, 2001. 153 с.
2. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: у 2-х тт. Луцьк: "Вежа", 2000.
3. Бичко З. М. Наддністрянські говірки. Короткий словник. Тернопіль, 2005. 80 с.
4. Горбач О. Словник говірки села Негостина (Румунія). *Діалектологічні студії 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003.
5. Горбач О. Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща). *Діалектологічні студії 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003.
6. Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство в текстах). Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 320 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).
7. Гуцульські говірки. Короткий словник. Відповідальний редактор Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.

8. Друль І. С. Словник говірки села Грабовець Стрийського району Львівської області (на правах рукопису). Луцьк: Волин, обл. друк., 2006. 200 с.
9. Жегуц І., Гіипаш Ю. Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
10. Коваленко Н. Лексикографічний опис фразем західноподільських говірок. *Діалектологічні студії 4: Школи, постаті, проблеми*. Львів, 2004.
11. Лесюк Микола. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 328 с.
12. Мартинець А.М. Словник діалектних та маловживаних слів села Липча Хустського району закарпатської області. Івано-Франківськ: Вижавець Кушнір Г. М., 2019. 133 с.
13. Негрич Микола. Скарби гуцульського говору: Березови. Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія «Діалектологічна скриня»), 224 с.
14. Осташ Н. Словник діалектної лексики переселенців із Холмщини. *Діалектологічні студії 4: Школи, постаті, проблеми*. Львів, 2004.
15. Пиртей Петро. Короткий словник лемківських говірок / Упорядкування і підготовка до друку Є.Д.Турчин. Івано-Франківськ: Сіверсія МВ, 2004. 364 с.
16. Піпаш Ю. О., Галас Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгородський національний ун-т. Ужгород, 2005. 266 с.
17. Поп Д. І., Поп Д.Д. Русинський синонімічний словник з українськими відповідниками. Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2001. 48 с.
18. Сабадош Іван. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород: Ліра, 2008. 408 с.
19. Словник буковинських говірок / заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
20. Хібеба Н. Весільна лексика бойківського говору: Матеріали до словника *Діалектологічні студії 5: Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005.
21. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: Етнолінгвістичний словник. Львів, 2002.
22. Чорі Ю. Словар русинського языка. Т.1 А - Д, 2001-2002, Т.2 Е - Й, 2003-2004, Т.3 К - Н, 2004-2005.
23. Шило Гаврило. Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк: Інститут українознавства НАН України, Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці, 2008. 288 с.
24. Janöw J. Slownik huculski. — Krakow, 2001.

Електронні ресурси

Діалектологія http://litopys.org.ua/ukrmova/um157.htm
Діалектні словники. https://kosyva.livejournal.com/2683.html
Словники українських діалектів http://nacionalist.at.ua/news/slovniki_ukrajinskikh_dialektiv/1-0-2
Український діалектний фонофонд https://fonofond.org.ua

Викладач - кандидат філол. наук,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Лариса НАКОНЕЧНА